

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOAMNA ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 12 martie 2020¹

Cauza C-639/18

**KH
împotriva
Sparkasse Südholstein**

[cerere de decizie preliminară formulată de
Landgericht Kiel (Tribunalul Regional din Kiel, Germania)]

„Directiva 2002/65/CE – Protecția consumatorilor – Servicii financiare – Comercializare la distanță – Contract de credit de consum – Act adițional privind rata dobânzii – Schemă organizată de prestări servicii la distanță”

1. Prezenta cerere de decizie preliminară formulată de Landgericht Kiel (Tribunalul Regional din Kiel, Germania) solicită Curții să interpreteze pentru prima dată articolul 2 litera (a) din Directiva 2002/65² și noțiunea de „contract la distanță”. În acest context, un contract ulterior privind rata dobânzii care modifică un contract de credit doar în ceea ce privește rata dobânzii este un „contract” căruia i se aplică dispozițiile Directivei 2002/65? Și care sunt criteriile care trebuie utilizate pentru a stabili dacă un contract încheiat fără prezența fizică simultană a furnizorului și a consumatorului este un „contract la distanță” în sensul articolului 2 litera (a) din directiva menționată?

Dreptul Uniunii

TFUE

2. Articolul 12 TFUE prevede că „[c]erințele din domeniul protecției consumatorilor se iau în considerare în definirea și punerea în aplicare a celorlalte politici și acțiuni ale Uniunii”.

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

3. Articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”)³ prevede că politicile Uniunii „asigură un nivel ridicat de protecție a consumatorilor”.

¹ Limba originală: engleza.

² Directiva 2002/65/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002 privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum și de modificare a Directivei 90/619/CEE a Consiliului și a Directivelor 97/7/CE și 98/27/CE (JO 2002, L 271, p. 16, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 183). Anumite dispoziții din această directivă au fost modificate de la adoptarea sa (ultima versiune consolidată este cea din anul 2018), însă dispozițiile care sunt relevante în prezenta cauză au rămas neschimbate.

³ JO 2007, C 303, p. 1.

Directiva 97/7

4. Directiva 97/7 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță a fost prima măsură de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre referitoare la contractele la distanță între consumatori și furnizori în general⁴.

5. Articolul 2 punctul 1 definește „contractul la distanță” ca fiind „orice contract privind bunuri sau servicii, încheiat între un furnizor și un consumator, în cadrul unei sistem organizat de vânzare sau de prestare de servicii la distanță organizat de furnizor, care, pentru acest contract, utilizează exclusiv unul sau mai multe mijloace de comunicare la distanță până la momentul în care este încheiat contractul și inclusiv acel moment”.

6. Articolul 3 alineatul (1) prima liniuță, în versiunea sa inițială, a fost înlocuit de articolul 18 din Directiva 2002/65 pentru a declara în mod expres că contractele de prestare a serviciilor financiare cărora li se aplică Directiva 2002/65 sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 97/7.

Directiva 2002/65

7. Considerentele Directivei 2002/65 cuprind declarațiile care urmează. „În cadrul pieței interne, este în interesul consumatorilor să aibă acces, fără discriminare, la gama cea mai largă de servicii financiare [...]. Pentru a proteja libertatea de alegere, care este un drept esențial al consumatorilor, este necesar un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, pentru a crește încrederea acestora în vânzarea la distanță”⁵. „Prezenta directivă ar trebui să garanteze un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, pentru a asigura libera circulație a serviciilor financiare”⁶. „Prezenta directivă acoperă toate serviciile financiare care pot face obiectul comercializării la distanță”⁷. „Contractele negociate la distanță presupun utilizarea mijloacelor de comunicare la distanță, utilizate ca parte a schemei de vânzări sau de prestări servicii la distanță, care nu implică prezența simultană a furnizorului și a consumatorului. Dezvoltarea constantă a acestor mijloace de comunicare necesită definirea unor principii valabile chiar și pentru mijloacele a căror utilizare nu este încă foarte răspândită. Prin urmare, contractele la distanță sunt acele contracte a căror ofertare, negociere și încheiere se desfășoară la distanță”⁸. „Un singur contract care implică operațiuni succesive sau operațiuni separate de aceeași natură realizate în timp poate face obiectul unui tratament juridic diferit în diferite state membre, dar este important ca prezenta directivă să se aplice în același mod în toate statele membre. În acest scop, este necesar să se considere că prezenta directivă se aplică primei operațiuni dintr-o serie de operațiuni succesive sau separate de aceeași natură realizate în timp, care pot fi considerate ca formând un întreg, indiferent dacă operațiunea sau seria de operațiuni face obiectul unui singur contract sau al mai multor contracte succesive”⁹. „De exemplu, se poate considera «un contract inițial de prestări servicii» deschiderea unui cont bancar, achiziționarea unei cărți de credit, încheierea unui contract de gestionare a portofoliului, iar «operațiuni» pot fi considerate depunerea sau retragerea de fonduri în sau dintr-un cont bancar, plata prin carte de credit, tranzacții efectuate în cadrul unui contract de gestionare a portofoliului. Adăugarea de noi elemente la un contract inițial de prestări servicii, cum ar fi posibilitatea utilizării unui instrument de plată electronică împreună cu un cont bancar existent, nu constituie o «operațiune», ci un contract adițional la care se aplică prezenta directivă. Subscrierea la noi unități

4 A se vedea articolul 1 din Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 (JO 1997, L 144, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160). Această directivă a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64).

5 Considerentul (3).

6 Considerentul (13).

7 Considerentul (14).

8 Considerentul (15).

9 Considerentul (16).

din același fond de plasament colectiv este considerată a fi una dintre «operațiunile succesive de aceeași natură»¹⁰. „Deoarece reglementează o schemă de prestări servicii organizată de furnizorul de servicii financiare, prezenta directivă are ca scop excluderea din domeniul său de aplicare a serviciilor furnizate ocazional, în afara unei structuri comerciale dedicate încheierii de contracte la distanță”¹¹. „Utilizarea mijloacelor de comunicare la distanță nu ar trebui să determine o restricționare neautorizată a informațiilor furnizate clientului. În interesul transparenței, prezenta directivă prevede condițiile necesare pentru a asigura că informațiile sunt furnizate consumatorului la un nivel corespunzător, atât înainte de încheierea contractului, cât și după încheierea acestuia”¹². „În vederea realizării unei protecții optime a consumatorilor, consumatorul trebuie să fie bine informat cu privire la dispozițiile din prezenta directivă și orice coduri de conduită care există în acest domeniu și să știe că are dreptul de retragere”¹³.

8. Articolul 1 prevede că:

„(1) Obiectul prezentei directive este apropierea actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum.

(2) În cazul contractelor pentru servicii financiare care includ un contract inițial de prestări servicii urmat de operațiuni succesive sau de o serie de operațiuni separate de aceeași natură realizate în timp, dispozițiile din prezenta directivă se aplică numai contractului inițial.

În cazul în care nu există un contract inițial de prestări servicii, dar se realizează în timp operațiuni succesive sau operațiuni separate de aceeași natură între aceleași părți contractuale, articolele 3 și 4 se aplică numai în cazul în care se realizează prima operațiune. Cu toate acestea, în cazul în care nu se realizează o operațiune de aceeași natură mai mult de un an, următoarea operațiune se consideră a fi prima dintr-o nouă serie de operațiuni, iar articolele 3 și 4 se aplică în consecință.”

9. Articolul 2 litera (a) definește „contractul la distanță” ca fiind „orice contract de prestare a serviciilor financiare, încheiat între un furnizor și un consumator, în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrate de furnizor care, în sensul contractului în cauză, utilizează exclusiv unul sau mai multe mijloace de comunicare la distanță până la momentul și, inclusiv, în momentul în care se încheie contractul”.

10. Potrivit articolului 2 litera (b), „serviciu financiar” înseamnă „orice serviciu privind banca, creditarea, asigurarea, pensiile personale, investițiile sau plățile”.

11. Articolul 2 litera (e) definește „mijloacele de comunicare la distanță” ca fiind „orice mijloace care, fără prezența fizică simultană a furnizorului și a consumatorului, pot fi utilizate pentru comercializarea la distanță a unui serviciu între aceste părți”.

12. Articolul 3 prevede că:

„(1) Înainte ca un consumator să fie obligat de un contract sau de o ofertă la distanță, acesta trebuie să primească următoarele informații privind:

[...]

3. contractul la distanță

¹⁰ Considerentul (17).

¹¹ Considerentul (18).

¹² Considerentul (21).

¹³ Considerentul (23).

- (a) existența sau absența unui drept de retragere în conformitate cu articolul 6 și, în cazul în care dreptul de retragere există, durata și condițiile de exercitare a acestuia, inclusiv informații privind suma pe care consumatorul trebuie să o plătească în temeiul articolului 7 alineatul (1), precum și consecințele neexercitării dreptului în cauză;

[...]

(2) Informațiile menționate la alineatul (1), al căror scop comercial trebuie clarificat, se furnizează în mod clar și comprehensibil, adecvat mijloacelor de comunicare la distanță utilizate, având în vedere principiile bunei-credințe în tranzacțiile comerciale și principiile care reglementează protecția celor care nu sunt capabili să își dea acordul, conform legislației statelor membre, cum ar fi minorii.

[...]”

13. În conformitate cu articolul 6:

„(1) Statele membre asigură că orice consumator are la dispoziție o perioadă de 14 zile calendaristice pentru a se retrage din contract, fără penalități și fără prezentarea vreunui motiv. [...]

Perioada de retragere începe:

- fie din ziua încheierii contractului la distanță, cu excepția contractelor privind asigurările de viață, în cazul în care [a se citi «în cazul căror»] limita de timp începe de la momentul în care consumatorul este informat că s-a încheiat contractul la distanță, fie
- din ziua în care consumatorul primește termenii și condițiile contractului și informațiile în conformitate cu articolul 5 alineatul (1) sau (2), în cazul în care aceasta survine mai târziu decât data menționată la prima liniuță.

[...]

(2) Dreptul de retragere nu se aplică:

[...]

- (c) contractelor a căror execuție a fost realizată complet de ambele părți, la cererea expresă a consumatorului, înainte ca acesta să își exercite dreptul de retragere.

(3) Statele membre pot prevedea ca dreptul de retragere să nu se aplice:

- (a) oricărui credit destinat în principal achiziționării sau reținerii de drepturi de proprietate asupra terenurilor sau asupra unei clădiri proiectate, renovării sau îmbunătățirii unei clădiri ori
- (b) oricărui credit garantat printr-o ipotecă asupra unei proprietăți imobiliare sau printr-un drept asupra unei proprietăți imobiliare [...]

(6) În cazul în care consumatorul își exercită dreptul de retragere, acesta transmite o notificare referitoare la acest lucru înainte de expirarea termenului aplicabil, în conformitate cu instrucțiunile practice care îi sunt date la articolul 3 alineatul (1) punctul 3 litera (d), prin mijloace care pot fi dovedite în conformitate cu dreptul intern. Termenul se consideră respectat în cazul în care notificarea este expediată înainte de expirarea termenului, în cazul în care este pe suport de hârtie sau pe un alt suport durabil disponibil și accesibil destinatarului.”

14. Articolul 11 prevede că:

„Statele membre prevăd sancțiunile corespunzătoare în cazul incapacității furnizorului de a respecta dispozițiile de drept intern adoptate în temeiul prezentei directive.

În acest sens, acestea pot prevedea, în special, posibilitatea consumatorului de a anula contractul în orice moment, gratuit și fără penalități.

Aceste sancțiuni trebuie să fie eficiente, proporționale și descurajante.”

15. Articolul 18 înlocuiește articolul 3 alineatul (1) prima liniuță din Directiva 97/7 și prevede că această din urmă directivă nu se aplică în cazul contractelor „privind orice serviciu financiar la care se aplică Directiva 2002/65 [...]”.

Dreptul național

16. În conformitate cu articolul 312b alineatul (1) din Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil, denumit în continuare „BGB”), în versiunea aflată în vigoare în perioada 8 decembrie 2004-22 februarie 2011, „[c]ontractele la distanță sunt contracte pentru furnizarea de bunuri sau prestarea de servicii, inclusiv de servicii financiare, încheiate între un comerciant și un consumator prin utilizarea exclusivă a mijloacelor de comunicare la distanță, cu excepția cazului în care încheierea contractului nu are loc în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări servicii la distanță. Serviciile financiare, în sensul primei teze, înseamnă orice servicii bancare sau servicii legate de acordarea unui credit, de asigurare, de asigurarea pentru limită de vârstă individuală, de plasamente financiare sau de plăți”.

17. Articolul 312d alineatele (1) și (2) din BGB, în versiunea în vigoare în perioada 8 decembrie 2004-10 iunie 2010, are următorul cuprins:

„(1) Consumatorul care a încheiat un contract la distanță dispune de un drept de retragere potrivit articolului 355. [...]

(2) Prin derogare de la articolul 355 alineatul (2) prima teză, termenul de retractare nu începe să curgă înainte de îndeplinirea obligațiilor de informare în conformitate cu articolul 312c alineatul (2); [...] în cazul prestării de servicii, nu înainte de data încheierii contractului.”

18. Articolul 312d alineatele (1) și (2) din BGB, în versiunea aflată în vigoare în perioada 11 iunie 2010 -3 august 2011, prevede următoarele:

„(1) Consumatorul care a încheiat un contract la distanță dispune de dreptul de retragere potrivit articolului 355. [...]

(2) Prin derogare de la articolul 355 alineatul (3) prima teză, termenul de retragere nu începe să curgă înainte de îndeplinirea obligațiilor de informare prevăzute la articolul 246 alineatul (2) coroborat cu articolul 1 alineatele (1) și (2) din Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche [Legea de punere în aplicare a Codului civil].”

19. Articolul 495 din BGB, în versiunea aflată în vigoare în perioada cuprinsă între 1 august 2002 și 12 iunie 2014, prevede că, „în cazul unui contract de credit încheiat de un consumator, debitorul are dreptul de retragere în conformitate cu articolul 355”.

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

20. Sparkasse Südholstein este o bancă regională cu sucursale. Ea încheie contracte de credit în vederea finanțării achiziției de bunuri imobile cu garanții ipotecare: această activitate are loc doar în sucursalele sale. În anumite cazuri concrete, în cadrul raporturilor contractuale în curs, se efectuează adăugiri sau modificări ale unor asemenea contracte prin mijloace de comunicare la distanță. Nu se contestă că, la începutul anului 2008, Sparkasse Südholstein încheiase deja contracte prin utilizarea exclusivă a unor mijloace de comunicare la distanță în mai multe cazuri.

21. Procedura din fața instanței naționale privește trei contracte de împrumut încheiate de KH în calitate de consumator cu Sparkasse Südholstein:

- La 1 iulie 1994, KH a încheiat un contract de împrumut în valoare de 114 000 DM (aproximativ 58 000 EUR, denumit în continuare „primul credit”) cu predecesoarea legală a Sparkasse Südholstein, pentru finanțarea achiziționării unui bun imobil. Acest credit trebuia rambursat la 30 decembrie 2017. Rata dobânzii aferente creditului era de 6,95 % pe an, fiind stabilită pentru o durată inițială de 10 ani. Cel mai devreme cu șase săptămâni înainte de 30 mai 2004, fiecare dintre părți putea solicita negocieri pentru ajustarea ratei dobânzii cu efect de la 1 iunie 2004. În lipsa unui acord, urmau să se aplice începând de la 1 iunie 2004 „condițiile variabile”, astfel cum au fost specificate de Sparkasse Südholstein în fiecare caz pentru creditele de acest tip (și anume o rată variabilă a dobânzii). Pentru garantarea creditului respectiv s-a convenit de asemenea constituirea unei ipoteci.

La 25 mai 2004, prin intermediul unui act adițional, părțile au convenit o rată a dobânzii de 5,03 % pe an începând de la 1 iunie 2004 pentru o nouă perioadă de 10 ani.

În luna octombrie 2010¹⁴, părțile au încheiat un nou act adițional privind rata dobânzii, utilizând exclusiv mijloace de comunicare la distanță, potrivit căruia de la 1 iunie 2014 creditul era supus unei dobânzi de 4,01 % pentru perioada contractuală rămasă. KH nu a fost informat despre niciun drept de retragere.

În perioada cuprinsă între luna iunie 2014 și luna noiembrie 2017, KH a plătit 8 180,76 EUR către Sparkasse Südholstein în temeiul contractului menționat. KH a rambursat integral creditul la 29 decembrie 2017, prin efectuarea unei plăți de 58 287,27 EUR.

- La 17 iulie 1994, KH a încheiat un nou contract de împrumut în valoare de 112 000 DM (aproximativ 57 000 EUR, denumit în continuare „al doilea credit”) cu predecesoarea legală a Sparkasse Südholstein, pentru finanțarea unui bun imobil. Rata dobânzii aferente creditului era de 5,7 %, fiind stabilită pentru o durată inițială de cinci ani. Cel mai devreme cu șase săptămâni înainte de 30 mai 1999, oricare dintre părți putea solicita negocieri pentru ajustarea ratei dobânzii cu efect de la 1 iunie 1999. În lipsa unui acord, urmau să se aplice începând de la 1 iunie 1999 „condițiile variabile”, astfel cum au fost specificate de Sparkasse Südholstein în fiecare caz pentru creditele de acest tip (și anume o rată variabilă a dobânzii). Pentru garantarea creditului respectiv s-a convenit de asemenea constituirea unei ipoteci.

În 1999, prin intermediul unui act adițional părțile au stabilit o rată a dobânzii de 4,89 % pe an începând de la 1 iunie 1999 pentru o perioadă de 10 ani.

La 15 aprilie 2009, părțile au convenit, utilizând exclusiv mijloace de comunicare la distanță, o rată a dobânzii de 5,16 % pe an începând de la 1 iunie 2009 pentru o nouă perioadă de 10 ani. KH nu a fost informat despre niciun drept de retragere.

¹⁴ Această dată rezultă din informațiile furnizate de instanța de trimitere. Observăm că ea ni se pare că este anterioară perioadei de 10 de ani prevăzute de actul adițional din 25 mai 2004.

În perioada cuprinsă între luna iunie 2009 și luna februarie 2018, KH a plătit suma totală de 18 243,75 EUR către Sparkasse Südholstein în temeiul acestui contract. În plus, la 30 noiembrie 2009, KH a plătit Sparkasse Südholstein o taxă de administrare a contului în valoare de 12 EUR.

- La 4 noiembrie 1999, predecesora legală a Sparkasse Südholstein a acordat KH un credit în valoare de 30 000 DM (aproximativ 15 000 EUR, denumit în continuare „al treilea credit”). Potrivit contractului, creditul trebuia să fie utilizat pentru o „participație la capitalul social”, dar s-a convenit că va fi utilizat de fapt ca un credit personal. Rata dobânzii aferente creditului era de 6,6 % pe an, fiind stabilită pentru o durată inițială de 10 ani. Cel mai devreme cu șase săptămâni înainte de 30 noiembrie 2008, oricare dintre părți putea solicita negocieri în vederea ajustării ratei dobânzii începând de la 1 decembrie 2008. În lipsa unui acord, urmau să se aplice începând de la 1 decembrie 2008 „condițiile variabile”, astfel cum au fost specificate de Sparkasse Südholstein în fiecare caz pentru creditele de acest tip (și anume o rată variabilă a dobânzii). Pentru garantarea creditului în cauză, s-a convenit de asemenea constituirea unei ipoteci.

La sfârșitul anului 2008, părțile au încheiat un act adițional privind dobânda pentru perioada ulterioară, utilizând exclusiv mijloace de comunicare la distanță, potrivit căruia creditul trebuia să facă obiectul unei rate a dobânzii de 4,87 % de la 1 decembrie 2008 timp de 10 ani. Sparkasse Südholstein nu a informat KH despre niciun drept de retragere.

În perioada cuprinsă între luna decembrie 2008 și luna februarie 2018, KH a plătit Sparkasse Südholstein suma totală de 8 328,33 EUR în temeiul contractului respectiv.

22. La 2 septembrie 2015, KH s-a retras din cele trei acte adiționale privind rata dobânzii încheiate în 2008, 2009 și 2010. El a procedat astfel întemeindu-se pe faptul că aceste acte adiționale privind rata dobânzii implicau vânzarea la distanță și că Sparkasse Südholstein utiliza o schemă organizată de vânzări la distanță. Prin urmare, KH a susținut că deține dreptul de retragere care decurge din articolul 495 alineatul (1) din BGB (versiunea în vigoare la data faptelor) sau, în subsidiar, cel care decurge din articolul 312d alineatul (1) prima teză din BGB (în versiunea în vigoare la data faptelor).

23. Ulterior, KH a introdus o acțiune la Landgericht Kiel [Tribunalul Regional din Kiel (Germania)], denumit în continuare „instanța de trimitere”, solicitând rambursarea dobânzilor și a ratelor plătite de la încheierea actelor adiționale din care s-a retras, rambursarea comisionului plătit pentru administrarea contului și compensație pentru utilizările acestor sume de către părată.

24. Mai precis, KH solicită instanței de trimitere: (1) obligarea Sparkasse Südholstein la plata sumei de 37 285,38 EUR majorată cu dobânzi, (2) constatarea faptului că, în urma retragerii sale din 2 septembrie 2015, nu mai există un contract privind o rată fixă a dobânzii în cazul celui de al doilea și al celui de al treilea credit, (3) constatarea faptului că, în urma retragerii sale din 2 septembrie 2015, nu mai este obligat să plătească rate lunare pentru al doilea și al treilea credit și (4) constatarea faptului că Sparkasse Südholstein are obligația să îi ramburseze toate plățile efectuate între ziua următoare datei ședinței și momentul în care hotărârea rămâne definitivă pentru al doilea și al treilea credit, majorate cu dobânzi, de la momentul intrării plăților sale inițiale în contul de credit.

25. Sparkasse Südholstein susține că KH nu avea niciun drept de retragere și solicită instanței de trimitere să respingă acțiunea.

26. Instanța de trimitere observă că existența unui drept de retragere depinde de modul în care trebuie interpretat articolul 2 litera (a) din Directiva 2002/65. Pentru ca dreptul de retragere prevăzut la articolul 312b alineatul (1) și la articolul 312d alineatele (1) și (2) din BGB, care transpun Directiva 2002/65, să se aplice în prezenta cauză, ar fi necesar ca operațiunile în cauză să intre în sfera noțiunii de contract „încheiat în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări servicii la distanță” [articolul 312b alineatul (1) din BGB] interpretată în conformitate cu această directivă. Noțiunea menționată a făcut obiectul unor interpretări divergente în jurisprudența și în doctrina națională. În

expunerea de motive care însoțește proiectul actului normativ național se arată că operațiunile efectuate prin utilizarea ocazională și mai degrabă întâmplătoare a mijloacelor de comunicare la distanță trebuie să fie excluse din domeniul de aplicare al acestor dispoziții. Totuși, Sparkasse Südholstein este dotată (în ceea ce privește personalul și resursele) pentru încheierea în mod regulat la distanță a actelor adiționale și a contractelor suplimentare cu clienții existenți.

27. Mai mult, noțiunea de contract pentru „prestarea de servicii, inclusiv de servicii financiare” [articolul 312b alineatul (1) din BGB], trebuie interpretată de asemenea în conformitate cu Directiva 2002/65. În această privință, Oberlandesgericht Frankfurt (Tribunalul Regional Superior din Frankfurt, Germania) statuase anterior că „modificarea condițiilor unui credit deja acordat nu reprezintă un serviciu (nou, autonom) prestat de bancă. Dimpotrivă, această modificare face parte din contractul inițial de acordare a creditului. Existența unui contract la distanță presupune întotdeauna livrarea unui produs sau prestarea unui serviciu de către comerciant, astfel încât nu este suficient dacă, în temeiul acordului încheiat, numai consumatorul prestează un serviciu caracteristic pentru contractul respectiv”. Totuși, în opinia instanței de trimitere, contractele de modificare a condițiilor de împrumut intră în domeniul de aplicare al Directivei 2002/65.

28. În acest context, instanța de trimitere solicită o decizie preliminară cu privire la următoarele întrebări:

- „1) Un contract este «încheiat [...] în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări servicii la distanță» în conformitate cu articolul 2 litera (a) din Directiva 2002/65/CE, prin care un contract de împrumut existent este modificat exclusiv din punctul de vedere al cuantumului dobânzii convenite (acord cu privire la dobânda pentru perioada ulterioară), în cazul în care o sucursală bancară încheie contracte de împrumut în vederea finanțării unei proprietăți imobiliare cu garanții ipotecare doar în sediile sale teritoriale, însă în decursul relațiilor comerciale încheie contracte de modificare a contractelor de credit deja încheiate, dintre care o parte sunt încheiate utilizându-se exclusiv mijloace de comunicare la distanță?
- 2) Există un «contract de prestare a [unor] servicii [...] financiare», în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65/CE, în cazul în care un contract de împrumut existent este modificat numai în ceea ce privește dobânda convenită (acord cu privire la dobânda pentru perioada ulterioară), fără să se extindă durata creditului sau să se modifice cuantumul acestuia?”

29. KH, Sparkasse Südholstein, guvernul german și Comisia Europeană au depus observații scrise. În ședința din 4 septembrie 2019, aceste părți au prezentat observații orale.

Aprecieri

Admisibilitatea

30. Sparkasse Südholstein susține că prima întrebare preliminară este inadmisibilă, întrucât nu privește interpretarea dreptului Uniunii, care este suficient de clară, ci aplicarea sa în situația de fapt din speță. Ea arată totodată că aplicarea corectă a dispozițiilor dreptului Uniunii care fac obiectul celor două întrebări preliminare în prezenta cauză este evidentă. În plus, faptele prezentate de instanța de trimitere nu sunt suficiente pentru a permite Curții să răspundă la prima întrebare preliminară.

31. Curtea nu are competență în temeiul articolului 267 TFUE pentru a se pronunța asupra aplicării dreptului Uniunii în cazuri concrete¹⁵. Procedura întrebărilor preliminare prevăzută la articolul 267 TFUE stabilește „o cooperare strânsă între instanțele naționale și Curte, întemeiată pe repartizarea funcțiilor între acestea, și constituie un instrument cu ajutorul căruia Curtea furnizează instanțelor naționale elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiilor asupra cărora urmează să se pronunțe”. „Una dintre caracteristicile esențiale ale sistemului de cooperare judiciară instituit prin articolul 234 CE implică faptul ca, la o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii care îi este adresată, Curtea să răspundă în termeni mai degrabă abstracti și generali, în timp ce este de competența instanței de trimitere să soluționeze litigiul cu care este sesizată ținând cont de răspunsul Curții”¹⁶.

32. Potrivit unei jurisprudențe constante, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește sub răspunderea sa și a cărui exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de pertinență. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei cereri formulate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică ori Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate¹⁷.

33. Din cererea de decizie preliminară reiese că instanța de trimitere solicită Curții orientări privind interpretarea articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65. Instanța de trimitere precizează că aceste orientări sunt necesare pentru aplicarea dreptului național, interpretat în lumina acestei directive, în cauza aflată pe rolul său. Adăugăm că – spre deosebire de susținerile Sparkasse Südholstein – nu considerăm că răspunsul la întrebările instanței de trimitere este „evident” și cu atât mai puțin că nu este necesar ca instanța de trimitere să fie asistată de Curte prin interpretarea dispozițiilor relevante ale dreptului Uniunii.

34. În ceea ce privește argumentul întemeiat pe pretense deficiențe în prezentarea situației de fapt din speță, potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea poate respinge o cerere de decizie preliminară formulată de o instanță națională atunci când nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate¹⁸. Totuși, în opinia noastră, decizia de trimitere cuprinde o prezentare suficientă a faptelor care s-au aflat la originea întrebărilor preliminare și permite Curții să răspundă în mod util la aceste întrebări.

35. Prin urmare, concluzionăm că întrebările preliminare sunt admisibile.

Întrebările preliminare

Observații introductive

36. Directiva 2002/65 face parte dintr-un cadru global instituit de legiuitorul Uniunii pentru realizarea unei piețe integrate a serviciilor financiare și a comercializării lor la distanță. În special, ea completează Directiva 97/7 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță care implică furnizarea de servicii financiare.

15 Hotărârea din 18 decembrie 1986, VAG France, 10/86, EU:C:1986:502, punctul 7.

16 Hotărârea din 4 februarie 2010, Genc (C-14/09, EU:C:2010:57, punctele 30 și 31).

17 Hotărârea din 19 decembrie 2019, Junqueras Vies (C-502/19, EU:C:2019:1115, punctul 55 și jurisprudența citată).

18 Hotărârea din 16 februarie 2012, Varzim Sol (C-25/11, EU:C:2012:94, punctul 29).

37. Noțiunea de „servicii financiare” nu a fost definită în Directiva 97/7¹⁹. Acestea sunt însă definite la articolul 2 litera (b) din Directiva 2002/65 ca fiind orice servicii „privind banca, creditarea, asigurarea, pensiile personale, investițiile sau plățile”.

38. Definiția respectivă este formulată în mod general și acoperă o gamă largă de produse²⁰. Reiese cu claritate din expunerea de motive a propunerii modificate că aceasta a fost intenția legiuitorului Uniunii: propunerea precizează că „definiția serviciilor financiare a fost simplificată în comparație cu propunerea inițială; toate trimiterile la directive existente au fost eliminate pentru a se garanta acoperirea tuturor serviciilor financiare care pot fi oferite consumatorilor și pentru a evita persistența lacunelor, care ar fi existat în cazul definiției anterioare”²¹. De asemenea, reiese chiar din textul articolului 2 litera (b) din Directiva 2002/65 că serviciile care au ca obiect „credite”, cum ar fi un împrumut, sunt servicii financiare²². În mod similar, asemenea servicii sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 97/7. Rezultă că afirmația făcută de KH potrivit căreia Directiva 97/7 s-ar putea aplica în prezenta cauză este eronată.

39. Vom aborda în continuare întrebările adresate. Considerăm că este mai logic ca acestea să fie analizate în ordinea inversă.

A doua întrebare

40. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă noțiunea de „contract de prestare a serviciilor financiare”, în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65, acoperă un contract de modificare a unui contract de împrumut existent în ceea ce privește rata dobânzii, fără prelungirea duratei creditului sau modificarea cuantumului său.

41. În esență, după cum arată instanța de trimitere în decizia sa de trimitere, se ridică această întrebare întrucât articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2002/65 precizează că, atunci când un contract pentru servicii financiare include un contract inițial de prestări servicii urmat de operațiuni succesive sau de o serie de operațiuni separate de aceeași natură realizate în timp, dispozițiile directivei se aplică numai contractului inițial.

42. Încheierea unui act adițional privind rata dobânzii declanșează pentru furnizor (împrumutător) obligațiile prevăzute de Directiva 2002/65? Sau acesta este scutit, prin urmare, în temeiul articolului 1 alineatul (2)?

43. Sparkasse Südholstein și guvernul german susțin că dispozițiile Directivei 2002/65 nu se aplică în cazul unui act adițional privind rata dobânzii. Un asemenea act adițional are ca obiect doar obligația principală care revine consumatorului potrivit unui contract de împrumut, iar nu și celelalte aspecte ale contractului. În consecință, un act adițional privind rata dobânzii nu poate fi considerat un contract autonom.

44. Comisia și KH au adoptat punctul de vedere potrivit căruia actul adițional privind rata dobânzii este un „contract privind servicii financiare” căruia i se aplică Directiva 2002/65.

¹⁹ Anexa II la Directiva 97/7, eliminată în temeiul articolului 18 din Directiva 2002/65, cuprindea o listă neexhaustivă de servicii financiare: servicii de investiții, operațiuni de asigurare și reasigurare, servicii bancare, operațiuni cu futures sau opțiuni.

²⁰ Haentjens, M., și de Gioia-Carabellese, P., *European Banking and Financial Law*, Routledge, Londra și New York, 2015, p. 64.

²¹ Propunerea modificată de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum și de modificare a Directivelor 97/7/CE și 98/27/CE, COM(1999) 385 final (JO 2000, C 177E, p. 21) (denumită în continuare „propunerea modificată de directivă”).

²² A se vedea și Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Kareda (C-249/16, EU:C:2017:305, punctul 41).

45. Directiva 2002/65 urmărește armonizarea completă a legislațiilor naționale și, prin urmare, dispozițiile sale trebuie să primească o interpretare comună tuturor statelor membre²³. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, rezultă din cerința unei aplicări uniforme a dreptului Uniunii că, în măsura în care o dispoziție a acestuia nu conține nicio trimitere la dreptul statelor membre în ceea ce privește o anumită noțiune, aceasta din urmă trebuie să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză²⁴.

46. Interpretarea uniformă în contextul comercializării la distanță a serviciilor financiare permite evitarea disparităților între statele membre. Acest lucru este deosebit de important într-un sector care prezintă un element transfrontalier intrinsec. Totuși, măsurile adoptate pentru consolidarea pieței interne nu pot submina protecția consumatorilor. Dimpotrivă, trebuie să contribuie la atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor care acționează pe piață, astfel cum se menționează și în considerentul (1) al Directivei 2002/65. Astfel, prin asigurarea unui echilibru între cerința consolidării pieței interne și cea a instituirii unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, aceste norme comune urmăresc creșterea încrederii consumatorilor, care vor fi pregătiți într-o măsură mai mare pentru comerțul la distanță²⁵. Directiva 2002/65 urmărește să asigure consumatorilor o protecție extinsă, conferindu-le anumite drepturi în domeniul contractelor la distanță, întrucât utilizarea mijloacelor de comunicare la distanță nu trebuie să conducă la reducerea informațiilor furnizate consumatorului²⁶.

47. Articolul 2 litera (a) definește noțiunea de „contract la distanță” ca fiind „orice” contract de prestare a „serviciilor financiare, încheiat între un furnizor și un consumator, în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau prestări servicii la distanță administrate de furnizor”. Considerentul (14) menționează că directiva acoperă „toate serviciile financiare” care pot face obiectul comercializării la distanță.

48. Textele respective sugerează că noțiunea de „contract la distanță” căreia i se aplică dispozițiile Directivei 2002/65 trebuie interpretată în sens larg, întrucât articolul 2 litera (a) face referire la „orice contract”, iar considerentul (14) la „toate serviciile financiare”. Această abordare este de asemenea conformă cu obiectivul de protecție al directivei, care constă în garantarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor.

49. Considerentul (16) arată în continuare că, atunci când a redactat Directiva 2002/65, legiuitorul Uniunii era conștient de faptul că un singur contract care implică operațiuni succesive sau operațiuni separate de aceeași natură realizate în timp poate face obiectul unui tratament juridic diferit în diferite state membre. Considerentele directivei furnizează anumite orientări cu privire la modul în care trebuie să fie interpretate aceste noțiuni.

50. Astfel potrivit considerentelor, directiva se aplică „primei operațiuni dintr-o serie de operațiuni succesive sau separate de aceeași natură realizate în timp, care pot fi considerate ca formând un întreg, indiferent dacă operațiunea sau seria de operațiuni face obiectul unui singur contract sau al mai multor contracte succesive”²⁷. Noțiunea de „contract inițial de prestări servicii” este clarificată apoi prin oferirea unor exemple cum sunt „deschiderea unui cont bancar, achiziționarea unei cărți de credit” sau „încheierea unui contract de gestionare a portofoliului”, în timp ce „depunerea sau retragerea de fonduri în sau dintr-un cont bancar, plata prin carte de credit” și „tranzacțiile efectuate

23 Hotărârea din 11 septembrie 2019, Romano (C-143/18, EU:C:2019:701, punctele 34 și 55).

24 Hotărârea din 7 septembrie 2017, Schottelius (C-247/16, EU:C:2017:638, punctul 31).

25 A se vedea Concluziile avocatului general Pitruzzella prezentate în cauza Romano (C-143/18, EU:C:2019:273, punctele 41 și 42).

26 Considerentul (12) precizează că adoptarea unor norme comune în acest domeniu trebuie „să nu ducă la nicio reducere a protecției generale a consumatorilor”. A se vedea de asemenea, în acest sens și prin analogie, Hotărârea din 5 iulie 2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419, punctul 36), o hotărâre referitoare la Directiva 97/7.

27 Considerentul (16).

în cadrul unui contract de gestionare a portofoliului” sunt considerate „operațiuni”. Totuși, „[a]dăugarea de noi elemente la un contract inițial de prestări servicii, cum ar fi posibilitatea utilizării unui instrument de plată electronică împreună cu un cont bancar existent, nu constituie o «operațiune», ci un contract adițional la care se aplică prezenta directivă”²⁸.

51. Rezultă că elementul-cheie pentru existența unui „contract” în sensul articolului 2 litera (a) este realizarea unui acord între părți, și anume a unui acord de voințe. Directiva furnizează, în considerentul (15), câteva orientări pentru stabilirea elementelor constitutive ale unui „contract”, și anume ofertarea, negocierea și încheierea. Deși definiția „contractului” și a „acordului” pot să fie diferite potrivit dreptului național, reiese că, în conformitate cu Directiva 2002/65, sunt necesare o ofertă și o acceptare care conduc la formarea acordului de voințe. „Contractul” care intră în domeniul de aplicare al directivei este definit în contrast cu „operațiunea”. „Operațiunea” este un act *de executare* a unui contract existent *fără adăugarea unor elemente pentru care ar fi necesar un nou acord de voințe*. În cadrul unui contract de împrumut, noțiunea de „operațiune” ar acoperi astfel tranzacțiile individuale precum plățile care reduc suma totală datorată²⁹.

52. În cadrul unui contract de împrumut, „obligația caracteristică” este chiar acordarea sumei împrumutate, în timp ce obligația împrumutatului de a restitui suma în cauză este doar consecința executării prestației împrumutătorului³⁰. Împrumutătorul oferă o sumă de bani disponibilă cu titlu de împrumut. Pe lângă suma împrumutată, celelalte elemente-cheie ale acordului necesare pentru a se încheia un contract sunt structura și durata perioadei de rambursare, precum și rata dobânzii. O problemă esențială pentru potențialul împrumutat este alegerea unei rate fixe sau variabile a dobânzii. Consumatorul foarte reticent față de asumarea de riscuri ar fi mai înclinat să opteze pentru o rată fixă a dobânzii, în timp ce consumatorul mai puțin reticent față de asumarea de riscuri ar putea opta pentru o rată variabilă a dobânzii. Atunci când consumatorul optează pentru o rată fixă a dobânzii, uneori se convine că, după o anumită perioadă de timp, rata dobânzii va fi renegociată între părți. Aceasta a fost situația în litigiul principal. După cum explică instanța de trimitere și Sparkasse Südholstein a confirmat în observațiile sale scrise, cele trei contracte de credit includeau o clauză similară, potrivit căreia fiecare parte poate solicita renegocierea ratei dobânzii cu între șase și două săptămâni înainte de expirarea perioadei pentru care a fost fixată rata dobânzii. Dacă, după perioada respectivă, nu se ajunsese la un acord cu privire la modificare, creditului menționat i se aplica o rată variabilă a dobânzii, astfel cum a fost specificată de Sparkasse Südholstein pentru tipul de credit în cauză.

53. Rezultă că rata dobânzii era renegociată între părți pe baza unei noi propuneri din partea băncii. Dacă nu se ajungea la un acord de voințe, clauzele inițiale ale contractului nu rămâneau neschimbate. Ele se modificau substanțial. Mai precis, rata dobânzii trecea de la rată fixă la rată variabilă. Astfel, noul contract nu era o simplă „operațiune” ale cărei elemente erau acoperite de contractul anterior, ci un nou contract privind ratele dobânzii, care necesita un nou acord de voințe. Una dintre părți lua inițiativa începerii negocierilor și se analizau eventualele rate ale dobânzii. Părțile puteau să stabilească de comun acord o nouă rată fixă a dobânzii sau să treacă la o rată variabilă a dobânzii. Cea de a doua posibilitate s-a aplicat ca un contract implicit.

54. Contrar celor susținute de Sparkasse Südholstein și de guvernul german, faptul că alte elemente ale creditului, precum cuantumul său și durata, nu au fost modificate prin actul adițional privind ratele dobânzii nu înseamnă că acest contract a fost o simplă „operațiune”, căreia nu îi erau aplicabile dispozițiile detaliate ale Directivei 2002/65. O asemenea interpretare ar limita în mod excesiv domeniul de aplicare al unei directive destinate să acopere „orice contract” de prestare a serviciilor financiare [articolul 2 litera (a)]. În Directiva 2002/65 nu există nimic care să indice că, pentru

²⁸ Considerentul (17).

²⁹ A se vedea Linaritis, I., „The access to financial services through the Internet: in light of Directives 2002/65/EC, 2000/31/EC, 1999/93/EC” (în limba greacă), Sakkoulas, Atena, Salonic, 2005, p. 119.

³⁰ Hotărârea din 15 iunie 2017, Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, punctul 41).

aplicarea dispozițiilor sale, un act adițional trebuie să vizeze toate elementele contractului anterior sau majoritatea acestora. Atunci când un element-cheie al acordului de voințe care a stat la baza contractului inițial expiră și este renegociat, iar după realizarea unui nou contract (sau a unui contract implicit) se aplică noi clauze, consumatorul trebuie să beneficieze de toate informațiile necesare pentru a-și da consimțământul, după cum prevede Directiva 2002/65.

55. Sparkasse Südholstein și guvernul german susțin totodată că, în cadrul unui raport contractual, contractul de împrumut inițial și actele adiționale care modifică rata dobânzii ar trebui să fie privite ca un întreg, formând un singur contract. Sparkasse Südholstein face referire în acest sens la o ordonanță a Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) din 15 ianuarie 2019, în care instanța menționată a statuat că, în caz de „Unechte Abschnittsfinanzierung”³¹, un acord privind rata dobânzii nu este un contract separat, ci face parte din contractul de împrumut. Astfel, consumatorul are dreptul de retragere doar pentru contractul de împrumut inițial, iar nu și pentru actele adiționale privind rata dobânzii.

56. Această decizie s-a întemeiat, din câte înțelegem, exclusiv pe considerații care țin de dreptul național. Totuși, după cum am arătat mai sus (la punctul 45), Directiva 2002/65 efectuează o armonizare completă a legislațiilor naționale, iar dispozițiile sale trebuie să primească o interpretare comună tuturor statele membre³². În consecință, faptul că un anumit sistem juridic național consideră un act adițional privind rata dobânzii ca făcând parte din contractul de credit inițial nu are nicio influență asupra interpretării noțiunii de „contract la distanță”, în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65, și de „operațiuni” cărora nu li se aplică dispozițiile directivei, în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din cuprinsul său. Directiva exclude în mod expres de la aplicarea dispozițiilor sale doar anumite „operațiuni”, iar un act adițional care are ca obiect rata dobânzii încheiat la expirarea contractului inițial privind ratele dobânzii este, pentru motivele pe care le-am expus³³, un nou „contract de prestare a unor servicii financiare”.

57. Prin urmare, concluzionăm că noțiunea de „contract de prestare a serviciilor financiare” în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65 trebuie să fie interpretată în sensul că include un act adițional privind rata dobânzii care nici nu extinde durata, nici nu modifică valoarea împrumutului. Un asemenea act adițional nu constituie o „operațiune” în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2002/65 și dispozițiile directivei respective îi sunt, așadar, aplicabile.

Prima întrebare

58. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, în situația în care o bancă încheie anumite tipuri de contracte de împrumut doar în sediile sale teritoriale, însă uneori încheie contracte de modificare a contractelor de împrumut, utilizând exclusiv mijloace de comunicare la distanță, există o „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrată de furnizor” în conformitate cu articolul 2 litera (a) din Directiva 2002/65.

³¹ Literal, expresia se traduce aproximativ prin „falsă finanțare pe tranșe”.

³² Hotărârea din 11 septembrie 2019, Romano (C-143/18, EU:C:2019:701, punctele 34 și 55).

³³ A se vedea punctele 47-53 de mai sus.

59. Definiția „contractului la distanță” care figurează la articolul 2 litera (a) din Directiva 2002/65 este redactată după modelul celei de la articolul 2 litera (a) din Directiva 97/7³⁴. Ea se caracterizează prin două elemente-cheie. Primul element este aspectul că cele două părți contractante – furnizorul și consumatorul – nu sunt prezente împreună fizic și simultan la pregătirea și la încheierea contractelor la distanță. Al doilea element este faptul că aceste operațiuni sunt realizate în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrate de furnizor, care utilizează exclusiv tehnici de comunicare la distanță³⁵.

60. În ceea ce privește primul element, este important de observat că definiția „contractului la distanță” impune doar utilizarea exclusivă a unui mijloc de comunicare la distanță pentru realizarea contractului. „Mijloacele de comunicare la distanță” sunt definite la articolul 2 litera (e) din Directiva 2002/65 ca fiind „orice mijloace care, fără prezența fizică simultană a furnizorului și a consumatorului, pot fi utilizate pentru comercializarea la distanță a unui serviciu între aceste părți”. Această definiție este largă și include orice mijloace de comunicare fără prezența fizică simultană a celor două părți, precum telefoanele, e-mailurile, corespondența, faxul etc. Toate etapele necesare pentru încheierea contractului trebuie să fie realizate prin utilizarea exclusivă a unui mijloc de comunicare la distanță³⁶. Suntem de acord cu abordarea susținută de doctrina juridică potrivit căreia faptul că a existat, anterior momentului încheierii contractului, o întâlnire față în față între furnizor și consumator în *alte* scopuri decât ofertarea, negocierea și încheierea contractului nu ar trebui, în sine, să împiedice calificarea acestuia drept contract la distanță³⁷.

61. Potrivit instanței de trimitere, actele adiționale privind rata dobânzii care modifică contractele inițiale în discuție în litigiul principal au fost încheiate prin utilizarea exclusivă a mijloacelor de comunicare la distanță. Acest element nu pare să fie contestat de părți.

62. Ceea ce se contestă este aspectul dacă Sparkasse Südholstein a utilizat o „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță”. Expresia respectivă nu este definită în detaliu în directivă. Considerentul (18) furnizează câteva orientări, în măsura în care precizează că cerința menționată are ca scop excluderea din domeniul de aplicare al directivei „a serviciilor furnizate ocazional, în afara unei structuri comerciale dedicate încheierii de contracte la distanță”³⁸.

63. Revine instanței de trimitere sarcina de a efectua constatarea de fapt necesară în ceea ce privește metodele precise utilizate de Sparkasse Südholstein pentru încheierea actelor adiționale privind ratele dobânzii. Curtea este însă competentă să furnizeze orientări referitoare la interpretarea noțiunii de „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrată de furnizor” în sensul Directivei 2002/65.

64. Rezultă chiar din textul articolului 2 litera (a) că o astfel de schemă trebuie să îndeplinească anumite criterii. În primul rând, ea trebuie să fie „organizată”. Aceasta înseamnă că furnizorul este obligat să fie pregătit, în ceea ce privește structura comercială, inclusiv personalul și resursele, să încheie contracte fără prezența fizică simultană a furnizorului și a consumatorului. În al doilea rând, aceasta trebuie să fie „administrată de” furnizor. Furnizorul este cel care stabilește cadrul pentru a propune consumatorului încheierea de contracte la distanță. În al treilea rând, se impune utilizarea sa „exclusiv” pentru contractul în cauză „până la momentul și, inclusiv, în momentul în care se încheie contractul”. Prin urmare, ea trebuie să acopere toate etapele contractului, astfel cum sunt prevăzute de Directiva 2002/65, și anume ofertarea, negocierea și încheierea acestuia. În al patrulea rând, nu trebuie

34 A se vedea expunerea de motive care însoțește propunerea modificată de directivă.

35 A se vedea considerentele (15) și (18), precum și articolul 2 literele (a) și (e) din Directiva 2002/65. A se vedea prin analogie și Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza *Handelsgesellschaft* (C-511/08, EU:C:2010:48, punctul 27).

36 A se vedea în acest sens articolul 2 litera (e) din Directiva 2002/65. A se vedea și Yonge, W., „The distance marketing of consumer financial services directive”, în *Journal of Financial Services Marketing*, vol. 8, 2003, p. 80.

37 Fisher, J., Bewsey, J., Waters, M., Ovey, E., *The Law of Investor Protection*, Sweet & Maxwell, Londra, ediția a doua, 2003, p. 247.

38 A se vedea și expunerea de motive care însoțește propunerea modificată de directivă.

să fie „[strict] ocazională”. Încheierea unui contract de prestare a serviciilor financiare fără prezența fizică simultană a părților nu trebuie să aibă loc „excepțional”, „rareori” sau „neregulat”. Dimpotrivă, este necesar să fie o posibilitate sau o opțiune relativ obișnuită la încheierea contractelor. Considerentul (18) asociază al patrulea element cu primul element prezentat la acest punct, și anume existența unei „scheme organizate” în ceea ce privește structura comercială, personalul și resursele. Este greu de imaginat că, după ce a depus efortul de a realiza o structură care să permită încheierea contractelor la distanță, furnizorul va utiliza structura respectivă doar „[strict] ocazional”.

65. În opinia noastră, dacă sistemul a fost conceput astfel încât totul să se poată realiza la distanță, există o schemă organizată de prestări servicii la distanță³⁹. Ar fi greșit să se impună ca încheierea contractelor la distanță să fie „frecventă” sau „sistematică” ori ca aceasta să constituie regula generală pentru majoritatea contractelor sau a contractelor de un anumit tip încheiate de furnizor. O asemenea interpretare este contrară modului de redactare a Directivei 2002/65, care nu se referă la o anumită „frecvență”, ci la o conduită care nu este „[strict] ocazională” (sublinierea noastră). Ea ar fi totodată contrară obiectivului de protecție al directivei, întrucât ar limita domeniul său de aplicare dincolo de ceea ce este prevăzut în mod expres prin textul său. Pentru aceleași motive, respingem argumentul invocat de Sparkasse Südholstein, în sensul că furnizorul trebuie „să dea impresia”, de exemplu prin intermediul site-ului său internet, că utilizează un sistem general de vânzare la distanță. În opinia noastră, criteriul propus de guvernul german potrivit căruia trebuie să existe o „alegere strategică” a furnizorului de a crea o structură pentru încheierea contractelor la distanță este de asemenea lipsit de relevanță. Directiva 2002/65 nu ia în considerare punctul de vedere subiectiv al furnizorului, ci realitatea obiectivă: furnizorul gestionează efectiv o „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță”?

66. Revine instanței de trimitere să examineze situația de fapt în funcție de criteriile menționate și să stabilească dacă, în prezenta cauză, exista o „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță”. Din informațiile prezentate de instanța de trimitere reiese că Sparkasse Südholstein era pregătită atât în ceea ce privește personalul, cât și resursele să încheie în mod regulat la distanță acte adiționale și acorduri complementare cu clienții existenți. După cum a arătat chiar Sparkasse Südholstein în ședință, atunci când clientul nu are domiciliul sau sediul în apropierea băncii, este mai convenabil pentru client să încheie un contract la distanță. Aceasta înseamnă că încheierea unor acte adiționale privind rata dobânzii la distanță este posibilă de fiecare dată când se preconizează un asemenea contract. Aspectul dacă se procedează astfel în mod efectiv poate depinde de considerații de ordin practic. Prin urmare, în opinia noastră, este plauzibil ca Sparkasse Südholstein să gestioneze o schemă organizată de prestări servicii la distanță pentru încheierea unor acte adiționale privind rata dobânzii.

67. Faptul că Sparkasse Südholstein încheie anumite tipuri de contracte de împrumut exclusiv în sediile sale teritoriale sau că contractele de împrumut inițiale cu KH au fost încheiate în prezența fizică simultană a părților nu afectează această concluzie. Directiva 2002/65 nu impune ca, atunci când există o relație comercială generală între furnizor și consumator, relația să se manifeste în totalitate la distanță. Dacă există o succesiune de „contracte” distincte, precum contractele de împrumut inițiale și actele adiționale privind rata dobânzii din prezenta cauză, din modul de redactare a articolului 2 litera (a) [potrivit căruia furnizorul trebuie să utilizeze exclusiv mijloace de comunicare la distanță „în sensul contractului *în cauză*” (sublinierea noastră)] rezultă că de fapt *contractul concret în discuție* este cel care trebuie încheiat la „distanță” pentru ca dispozițiile Directivei 2002/65 să fie aplicabile.

³⁹ A se vedea, în acest sens, și Van Huffel, M., „La Directive 2002/65/CE du 23 septembre 2002 concernant la commercialisation à distance des services financiers auprès des consommateurs”, în *Euredia*, vol. 3, 2003, p. 363.

68. Prin urmare, concluzionăm că există o „schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrată de furnizor”, în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65, în cazul în care furnizorul utilizează, pentru încheierea unui act adițional privind rata dobânzii, exclusiv mijloace de comunicare la distanță, atunci când utilizarea acestor mijloace este exclusivă, iar nu strict ocazională, dar se înscrie într-un cadru stabilit de furnizorul respectiv, în ceea ce privește structura sa comercială, inclusiv personalul și resursele, care îi permit să încheie contracte fără prezența fizică simultană a părților. Revine instanței naționale, singura competentă să se pronunțe asupra situației de fapt, sarcina de a stabili dacă elementele menționate sunt prezente într-o cauză concretă.

Concluzie

69. Având în vedere considerațiile anterioare, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Landgericht Kiel (Tribunalul Regional din Kiel, Germania) după cum urmează:

- „– Noțiunea de «contract de prestare a serviciilor financiare» în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002 privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum și de modificare a Directivei 90/619/CEE a Consiliului și a Directivelor 97/7/CE și 98/27/CE trebuie interpretată în sensul că include un act adițional privind rata dobânzii care nici nu extinde durata, nici nu modifică valoarea împrumutului. Un asemenea act adițional nu constituie o «operațiune» în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2002/65 și, dispozițiile directivei respective îi sunt, așadar, aplicabile.
- Există o «schemă organizată de vânzări sau de prestări servicii la distanță administrată de furnizor», în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2002/65, în cazul în care furnizorul utilizează, pentru încheierea unui act adițional privind rata dobânzii, exclusiv mijloace de comunicare la distanță, atunci când utilizarea acestor mijloace este exclusivă, iar nu strict ocazională, dar se înscrie într-un cadru stabilit de furnizorul respectiv, în ceea ce privește structura sa comercială, inclusiv personalul și resursele, care îi permit să încheie contracte fără prezența fizică simultană a părților. Revine instanței naționale, singura competentă să se pronunțe asupra situației de fapt, să stabilească dacă aceste elemente sunt prezente într-o cauză concretă.”